

УДК 351.713 : 339.543

Крижанівська А. О., аспірантка кафедри морського та митного права НУ «ОЮА»

### Інформатизація митних процедур в рамках Угоди зі спрощення процедур торгівлі

Дана стаття присвячена історії прийняття Угоди зі спрощення процедур торгівлі, сучасного етапу її впровадження та подальших перспектив. Крім того, аналізується та проводиться порівняльна характеристика основних положень Угоди зі спрощення процедур торгівлі та Переглянутої Киотської конвенції щодо інформатизації та спрощення митних процедур.

**Ключові слова:** Угода зі спрощення процедур торгівлі, Переглянута Киотська конвенція, інформатизація митних процедур, порядок доступу до інформації.

Данная статья посвящена истории принятия Соглашения об упрощении процедур торговли, современного этапа его внедрения и дальнейших перспектив. Кроме того, анализируется и проводится сравнительная характеристика основных положений Соглашения об упрощении процедур торговли и Пересмотренной Киотской конвенции по поводу информатизации и упрощения таможенных процедур.

**Ключевые слова:** Соглашение об упрощении процедур торговли, Пересмотренная Киотская конвенция, информатизация таможенных процедур, порядок доступа к информации.

The present article is focused on the history of the adoption of the Trade Facilitation Agreement, the current stage of implementation and future prospects. In addition, analyzes carried out and comparative characteristics of the main provisions of the Trade Facilitation Agreement and the Revised Kyoto Convention on informatization and simplifying customs procedures.

**The key words:** Trade Facilitation Agreement, Revised Kyoto Convention, computerization of customs procedures, access to the procedure of information.

**Актуальність дослідження.** Міжнародно-правове регулювання зовнішньоторговельних зав'язків між державами органічно пов'язане із встановленням загальних стандартів щодо митних процедур. Цей процес підпорядкований вирішенню двох головних завдань — гармонізації та спрощенню митних процедур різних держав. Просування у напрямку їх вирішення забезпечує створення сприятливих умов для збільшення обсягів міжнародної торгівлі через оптимізацію витратів та зменшення витрат часу на митне оформлення товарів, що імпортуються або експортуються. Даний процес активно впливає на національну митну політику усіх держав світу, змінює підхід до розробки міжнародних митних стандартів, обумовлює зближення національних митних систем.

Важливу роль у вирішенні завдань спрощення митних процедур відіграють багатосторонні торговельні угоди Світової організації торгівлі (далі — СОТ). Адже сучасна багатостороння торговельна система СОТ традиційно наслідують завдання лібералізації світової торгівлі, що сформувалися в рамках переговорних процесів, які відбувалися під час підписання ГАТТ-47 та під час раундів багатосторонніх переговорів після 1947 р., у межах норм та принципів ГАТТ [1].

Одним з важливих сучасних напрямків діяльності СОТ є спрощення та підвищення ефективності здійснення митних процедур шляхом їхньої інформатизації. В даному аспекті було прийнято ряд конвенцій, правил, рекомендацій та резолюцій. Однією з таких конвенцій є Угода зі спрощення процедур торгівлі

(Trade Facilitation Agreement, далі — TFA). Саме вона стала головним підсумком роботи 9-ої Міністерської Конференції, що була організована на базі СОТ. TFA є частиною Балійського пакету домовленостей та містить положення щодо прискорення процесу руху та митного оформлення товарів, включаючи товари в дорозі. Крім цього, передбачені заходи для ефективної співпраці між митними адміністраціями та іншими відповідними органами у сфері спрощення процедур торгівлі та дотримання митних правил.

Внесок та значення TFA є беззаперечними. Проте залишається питання: чи є положення TFA стосовно інформатизації митних процедур та доступу до інформації більш прогресивними, ніж ті, що містяться в Переглянутій Кіотській конвенції (Revised Kyoto Convention, далі — РКС)?

**Ступінь розробки.** Проблематика міжнародно-правових стандартів митної справи ставала предметом досліджень цілого ряду вітчизняних фахівців в галузі митного права, таких як Є.В. Додін, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, Л.А. Лозбенко, В.П. Науменко, О.Є. Панфілова, К.К. Сандровський тощо. Але як правило, угоди СОТ розглядаються в першу чергу з точки зору встановлення правил тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. В той же час питання формування міжнародних стандартів митних процедур зазвичай відносять до компетенції Всесвітньої митної організації (ВМО), залишаючи роль СОТ в цьому процесі поза увагою.

Тож, **метою** даної статті є порівняння положень TFA та РКС щодо спрощення митних процедур шляхом інформатизації та підвищення прозорості їх здійснення. Для досягнення мети даної статті необхідно розглянути положення відповідних статей TFA та кореспондуючих з ними положень РКС. Проте, перш за все звернемося до історії прийняття TFA.

**Виклад основного матеріалу.** Цілеспрямована робота щодо обговорення спрощення митних процедур в рамках світової торгівлі розпочалась ще в середині 1990-х років [2]. Проведення в 1996 році Міністерської конференції в Сінгапурі стало першим важливим кроком СОТ по здійсненню реформ в сфері спрощення процедур світової торгівлі. Параграф № 21 Сінгапурської конвенції передбачав завдання Ради з торгівлі товарами в наступному: «провести дослідницьку та аналітичну роботу, спираючись на роботу інших відповідних міжнародних організацій, щодо спрощення торговельних процедур з метою оцінки масштабів для правил СОТ в цій області» [3]. Менш ніж через два роки після закінчення Уругвайського раунду більшістю розвинутих країн та країн, що розвиваються, було висловлено позицію про неготовність до прийняття ще однієї глобальної торговельної угоди. Занепокоєння з цього приводу набули широко поширення, адже взяття на себе будь-яких додаткових зобов'язань стали б серйозним випробуванням для всієї світової спільноти.

Положення Сінгапурської конвенції викликали стурбованість з двох конкретних аспектів. Перший пов'язаний з організацією роботи, що вимагав «особливу увагу (...) приділяти мінімізації навантаження на делегації, особливо ті, котрі володіють більш обмеженими ресурсами» [4]. Другий прийняв форму підтримки програми. Пункт 22 Сінгапурської конвенції запропонував Секретаріату СОТ наступне: «програму технічного співробітництва (...) до розробки і, зокрема, для найменш розвинених країн-членів, щоб полегшити їх участь в цій роботі» [5].

Безпосередня робота над положеннями ТФА розпочалась одразу після Міністерської конференції в Сінгапурі. На початковому етапі центральним було питання стосовно ролі та місця таких організацій, як СОР та Світовий Банк. Сама воно стало першим приводом до непорозумінь [6]. Другим моментом, що викликав занепокоєння в учасників, котрі працювали над створенням ТФА, стало питання врегулювання спорів. Як результат, учасниками було вирішено поступово обмежити область досліджень та зробити акцент на окремих аспектах ГАТТ. У цьому зв'язку було проявлено особливий інтерес до двох статей: VIII і Х ГАТТ (стосовно збрів і формальностей, пов'язаних з імпортом та експортом, а також щодо публікації та застосування правил торгівлі) [7].

Спроби модернізувати умови Конвенції, що була прийнята в Сінгапурі, в повномасштабні переговори активізувалися в 1999 році напередодні Міністерської конференції в м. Сіетл. Це дістало активну підтримку серед новоствореного альянсу зі спрощення торгівлі — «Colorado Group» [7, 4]. Проте ця ініціатива не була підтримана основною більшістю учасників. На Міністерській конференції в м. Сіетл було акцентовано увагу не тільки на статтях VIII і Х ГАТТ, а й на статті 5, стосовно свободи транзиту. Багато в чому це було результатом успішного лобювання інтересів держав, що мають вихід до моря. Основна ідея полягала в тому, щоб побудувати на цих трьох статтях ГАТТ фундамент, котрий дозволяв би полегшити адміністративний та процедурний тягар для трейдерів. Даний напрямок роботи мав на меті прискорити випуск товарів через митний кордон, підвищити ефективність та прозорість здійснення митних процедур. Після сіетльської конференції було зміщено фокус робочої програми, результатом чого стало внесення на розгляд питань стосовно співпраці між розвинутими та менш розвинутими країнами. Перш за все це стосувалось обміну інформацією та правом доступу до неї за допомогою електронних технологій.

Після багатьох етапів переговорів, 27 листопада 2014 року на засіданні Генеральної ради СОР у Женеві було ухвалено Протокол про доповнення Угоди про заснування СОР Угодою про спрощення процедур торгівлі, Рішенням про запаси продовольства для забезпечення продовольчої безпеки, а також Рішенням щодо пост-Балійського порядку денного [8]. Дана процедура стала важливим кроком для реалізації усього Балійського пакету домовленостей СОР, в тому числі Угоди про спрощення процедур торгівлі. Головне завданням ТФА — оптимізація імпорто-експортних процедур для держав-членів СОР, шляхом зменшення їх собівартості, покращення ефективності та збільшення прозорості.

Положення ТФА, стаття 1, стосується публікації та доступу до інформації. Норми даної статті передбачають чотири важливих аспекти. Перший з них стосується форми подання інформації. Відповідно до ст. 1, вона повинна бути надана «в недискримінаційній та легкій для сприйняття манері в порядку, що надає змогу урядам, трейдерам та іншим зацікавленим сторонам ознайомлюватись з нею». Ця інформація може стосуватись імпортних, експортних та транзитних операцій, а також форм запитуваних документів, ставок митних платежів, видів і розмірів податків, необхідних до сплати та будь-якої іншої інформації, пов'язаної з питаннями, перерахованими в даній статті [9].

Другий аспект стосується доступності інформації через мережу Інтернет. В даному випадку, країни-члени СОР зобов'язані оприлюднювати інформацію щодо

імпортних, експортних та транзитних процедур, а також іншу інформацію безпосередньо через мережу Інтернет. Дана публікація повинна здійснюватись так швидко, як це тільки можливо, та бути перекладена однією з офіційних мов СОТ.

Третій пункт передбачає, що держави-члени СОТ зобов'язані встановлювати і підтримувати довідкові пункти для відповідей на обґрунтовані запити урядів, трейдерів та інших зацікавлених сторін стосовно питань, що стосуються інформації, перерахованої в параграфі 1.1.

Четвертий аспект — держави-члени СОТ зобов'язані повідомляти Комітет зі спрощення процедур торгівлі офіційні джерела (субпараграфи 1.1.a. — 1.1.j) публікації інформації, а також URLs веб-сайтів (параграф 2.1) та контактну інформацію щодо основних довідкових пунктів ( параграф 3.1.).

Ті ж самі вимоги, що містяться в ТФА — статті 1 — детально розглядаються в РКС — главах 4, 7 та 9 Генерального Додатку. В якості доповнення РКС містить комплексний посібник, який навіть не є частиною юридичного тексту РКС, тому, відповідно, не має юридичної сили. Проте він містить важливі пояснення положень РКС та надає приклади найкращої практики по застосуванню методів та способів їх використання.

В ст. 2 ТФА йде мова про можливість надавати коментарі та консультації щодо інформації перед тим, як вона вступить в законну силу. Дана стаття передбачає обов'язок держав-членів СОТ постійно та послідовно, відповідно до їхньої правової системи, забезпечувати трейдерам та іншим зацікавленим сторонам можливість та час для коментування, внесення поправок та надання власних зауважень щодо будь-якої інформації стосовно руху, контролю та випуску товарів через митний кордон, включаючи товари, що перебувають в митному режимі транзиту.

Держави-члени СОТ зобов'язані надавати доступ до нових або ж редагованих законів, правил перед тим, як вони набудуть законної сили. В РКС, а саме в Генеральному Додатку № 1 (1.3), також згадується про обов'язок підтримання інформаційного обміну з торговим сектором. Відповідно до РКС, Генерального Додатку № 9 (9.2), переглянута інформація повинна бути доступна досить завчасно, а саме — до набрання чинності змін.

Стаття 7 ТФА містить положення про попередні заходи щодо товарів, які мають перетнути митний кордон. До таких заходів можна віднести: електронну оплату, звільнення від певних митних обов'язків, систему аналізу ризиків, пост-митний аудит, встановлення та публікацію середнього зекономленого часу; процедури щодо спрощення торгівлі для уповноваженого економічного оператора; прискорення навантажувально-розвантажувальних операцій для товарів, що швидко псуються і т. д. Центральним меседжем усіх цих положень є вимога до держав-членів СОТ прийняття чи підтримання процедури надання дозволу на використання електронної форми документів при здійсненні імпортно-експортних процедур.

Також наголошується, що застосування таких сучасних методів, як система оцінки ризиків та пост-аудитний контроль є надзвичайно важливими моментами. Положення РКС містять ряд стандартів, що стосуються переваги електронної форми документів та їх реєстрації. Зокрема робиться акцент на тому, що це дозволить підтримувати баланс між інтересами трейдерів та митних адміністрацій [10].

Співробітництво між прикордонними агентствами передбачено в ст. 8 ТФА. Відповідно до положень цієї статті, всі національні прикордонні агентства повинні

вести активне співробітництво один з одним та координувати прикордонний контроль та митні процедури з метою спрощення торгівлі. Така співпраця та координація може включати «групування робочих днів та годин, процедур та формальностей, розвиток та розподіл загальних можливостей, спільний контроль та створення єдиного прикордонного пункту контролю». Глава 3 Генерального Додатку до РКС містить ряд положень щодо механізму співпраці та координації між прикордонними агентствами.

Відповідні положення щодо співпраці, але між митними адміністраціями містяться в ст. 12 ТФА. Зокрема в ній надається перелік термінів та вимог до держав-членів СОР стосовно обміну інформацією. Передбачається контроль за дотриманням конфіденційності при обміні інформацією. Дана стаття дозволяє державам-членам СОР в межах національних правових систем встановлювати часові рамки для надання та отримання інформації. Більше того, держави-члени СОР можуть навіть укласти чи підтримувати двосторонні, багатосторонні або регіональні угоди для обміну митною інформацією. Розділи 1, 3, 6 та 7 РКС містять положення, що стосуються співпраці між митними адміністраціями. Наприклад, Стандарт 6.7 передбачає наступне: «Митниці повинні прагнути до співпраці з іншими митними адміністраціями та укласти угоди про взаємне адміністративне сприяння, з метою підвищення митного контролю».

Що ж до застосування інформаційних технологій, то більш конкретні положення щодо цього містяться в РКС. Глава 7 даної Конвенції передбачає застосування митними службами інформаційних технологій в тих випадках, коли це економічно вигідно і ефективно для митної служби і учасників торгової діяльності.

Необхідно відзначити, що при впровадженні інформаційних технологій здійснюються консультації з усіма сторонами, котрі мають до цього безпосереднє відношення (7.3, РКС). Також в Стандарті 7.4 РКС передбачається, що нове чи змінене законодавство держав, які ратифікували положення РКС, повинно передбачати: 1) електронні способи обміну комерційною інформацією; 2) поєднання електронних методів і методів посвідчення достовірності та ідентичності документів на паперовому носії; 3) право митної служби залишати у себе інформацію для використання в митних цілях та при необхідності обміну такою інформацією з іншими митними адміністраціями, а також юридичними особами.

Прийняття та ратифікація ТФА усіма державами-членами СОР повинно стати рушійною силою для глобального економічного розвитку. На даний час 56 країн вже ратифікували положення ТФА [11], що становить 51 від усіх держав-членів СОР. Слід зазначити, що за економічними підрахунками, зменшення собівартості світових торговельних операцій на 1% підвищить світовий прибуток більше ніж на 40 млрд дол., 65 % з яких належатиме країнам, що розвиваються (OECD 2013) [12].

Ухвалення Протоколу про доповнення Угоди про заснування СОР відкриває шлях до ратифікації Угоди про спрощення процедур торгівлі, яка розпочне діяти, після її затвердження не менш як двома третинами членів організації [13]. Даний Протокол є відкритим до підписання до 31 липня 2015 року.

**Висновки.** Набуття ТФА законної сили стане революційним кроком не тільки в історії існування СОР, але й всієї світової спільноти. Положення даної Конвенції є досить прогресивними та надзвичайно важливими. Особливо це стосується можливості коментувати проекти законів та правил загального застосування.

Досить позитивним моментом слід вважати можливість подання запитів та документів в електронному форматі.

Проте, слід наголосити на тому, що хоч положення TFA стосуються питання інформатизації митних процедур та права доступу до інформації, більш детальне їх описання передбачене нормами РКС. Згідно з TFA, країни-учасниці COT зобов'язані створити Національний комітет з питань спрощення процедур торгівлі, який буде відповідальний за координацію та забезпечення положень Конвенції.

Для належної реалізації положень TFA щодо прозорості та доступності інформації доцільно було б до вступу Конвенції в законну силу, створити безкоштовний всеукраїнський інформаційний портал. На даний момент українським урядом здійснюється офіційний переклад TFA українською мовою для подальшого процесу ратифікації. Ефективне та всебічне впровадження положень TFA на практиці стане рушійною силою для спрощення не тільки митних процедур, а й збільшення обсягів світової торгівлі.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Кормич Б. А. Тарифні переговори та створення ГАТТ-47: процедури та принципи / Б.А. Кормич // Митна справа. – 2015. – № 1. – С. 3-9.
2. Wolfe R. First diagnose, then treat: what ails the Doha Round ? / R. Wolfe // World Trade Review. – 14.01 (2015). – P. 7-28.
3. Singapore Ministerial Declaration, WT/MIN(96)/DEC, paragraph 21. – [Electronic resource]. – Mode of access: [https://www.wto.org/english/thewto\\_e/minist\\_e/min96\\_e/wtodec\\_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm)
4. Singapore Ministerial Declaration, WT/MIN(96)/DEC, paragraph 22. – [Electronic resource]. – Mode of access: [https://www.wto.org/english/thewto\\_e/minist\\_e/min96\\_e/wtodec\\_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm)
5. Singapore Ministerial Declaration, WT/MIN(96)/DEC, paragraph 22. – [Electronic resource]. – Mode of access: [https://www.wto.org/english/thewto\\_e/minist\\_e/min96\\_e/wtodec\\_e.htm](https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min96_e/wtodec_e.htm)
6. Hoekman B. The Bali Trade Facilitation Agreement and rulemaking in the WTO: milestone, mistake or mirage ? / B. Hoekman. – Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper No. RSCAS 102 (2014). – [Electronic resource]. – Mode of access: [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract\\_id=2514367](http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2514367)
7. Neufeld N. The long and winding road: How WTO members finally reached a trade facilitation agreement. No. ERSD-2014-06 / N. Neufeld. – WTO Staff Working Paper, 2014. – № ERSD - 2014 - 06.
8. COT ухвалила глобальну угоду про спрощення торгівлі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sk.ua/ua/news/2729>
9. Wolfgang H.M. Old wine in new skins: analysis of the Trade Facilitation Agreement vis-a-vis the Revised Kyoto Convention / H.M. Wolfgang. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.worldcustomsjournal.org/index.php?resource=32>
10. The Agreement on Trade Facilitation: RKC, General Annex № 3, 6 and 7. – [Electronic resource]. – Mode of access: [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tradfa\\_e/tradfa\\_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm)
11. WTO Trade Facilitation Agreement: It's Been Worth the Wait. – [Electronic resource]. – Mode of access: <https://blogs.worldbank.org/trade/wto-trade-facilitation-agreement-it-s-been-worth-wait>
12. OECD 2013. – [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/about/secretary-general/secretary-general-report-to-ministers-2013.pdf>
13. Trade facilitation. – [Electronic resource]. – Mode of access: [https://www.wto.org/english/tratop\\_e/tradfa\\_e/tradfa\\_e.htm](https://www.wto.org/english/tratop_e/tradfa_e/tradfa_e.htm)